

Heydər Əliyev-100

Azərbaycan kinematografiyasının inkişafında yüksəliş dövrü

ULU ÖNDƏRİN FƏALİYYƏTİ KİNOFİLMLƏRDƏ

1970-80-cı illərdə Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrdə kino sənətinin inkişafına, həmin sahədə çalışanlara qayğı və hörmətlə yanaşan Ulu Öndər Heydər Əliyev müstəqillik dövründə hakimiyyətə qayıdırdıqdan sonra da respublikanın kino sənəti xadimlərindən qayğı və məhəbbətini əsirgəmədi. 1991-ci ildə Azərbaycanın müstəqillik əldə etməsi, cəmiyyət qarşısında keyfiyyətə yeni məqsəd və vəzifələr qoymuşdur. Azərbaycanda milli ideologiyanın və cəmiyyətin yeni inkişaf modellərinin qurulması və digər bu kimi sosial problemlər humanitar elmlərin öncül tədqiqat istiqamətlərinə çevrilmişdir. 1990-cı ildən sonra Azərbaycan kinosunda (1990-2000) çəkilən filmlərin sayı əvvəlki illərə nisbətən az olmuşdur. Bununla belə, Azərbaycan kinematografçıları böyük əhəmiyyətli, həyatı mövzulara müraciət edərək, estetik tələblərə cavab verə biləcək filmlər çəkmişlər. Kinematografiya sahəsində Heydər Əliyevin fəaliyyətini əks etdirən, Onun ideyalarını tamaşaçılara təqdim edən filmlərə də yer ayrılmışdır. Müasir dövrümüzə onun çoxsahəli fəaliyyətindən bəhs edən filmlərə maraqla baxılır. Heydər Əliyev haqqında çəkilən dəyərli filmlərdən silsilə filmlər yaratmış tanınmış rejissor Andrey Karpov tərəfindən çəkilmiş "Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev" filmidir. MDB ölkələrinin prezidentləri haqqında silsilə filmləri yaratmağı qarşısına məqsəd qoymuş A.Karpov birinci olaraq Ulu Öndər Heydər Əliyevə həsr etdiyi filmi çəkmişdir. Ölkə başçısının gərgin, mənalı, keşməkeşli həyatının ən vacib anları ardıcılıqla canlandırmış bu filmin çəkilişində Azərbaycan kino-televiziya xadimləri də iştirak etmişlər.

Azərbaycanın ictimai-siyasi, mədəni həyatında əsrin tarixinə yazdığı uğurları ilə əbədləşən Ulu Öndər Heydər Əliyev xalqın düşüncə tərzində, oyanışında müstəsna rol oynamış siyasi liderdir. Dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin siyasi kursu nəticəsində Azərbaycan özünün müstəqilliyinin sütunlarını möhkəmlətdi, onun dünyaya in-teqrasiya olunmasına töhfələrini verdi. Onun qısa bir zaman kəsiyində ölkənin həyatında dönüş yaradan islahatları xalqın sosial-mədəni həyatının mahiyyətinə zənginlik, ümümbə-şərlik gətirdi. Bu, Ulu Öndər Heydər Əliyevin müdrik, uzaqgörən siyasətinin məntiqi idi. Xalqın milli ruhu, milli kökü zəminində formalaşan ideoloji xəttin əsasında Azərbaycançılıq ənənələri dayanırdı.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin mə-lum Sərəncamı ilə 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" elan olundu. Təbii ki, Böyük Şəxsiyyətin milli sərvətimiz olan zəngin və çoxsahəli irsi-nin qorunub saxlanması, öyrənilməsi hər bir azərbaycanlının müqəddəs borcudur. Azər-baycanı bir dövlət kimi tarixin ağır və sərt sı-naqlarından çıxarıb, onu dünya dövlətləri ara-sında irəli çıxaran, ölkəmizi parçalanmaq təh-lükəsindən xilas edən, respublikamızın inkişafına möhkəm zəmin yaradan Ulu Öndər Hey-dər Əliyevin siyasi kursu nəticəsində, Azər-baycan özünün müstəqilliyinin sütunlarını möhkəmlətdi. Dövlətçilik ənənələrinin yaşadı-lmasına xidmət edən tarixi nailiyyətlər istər so-vet məkanında yaşadığımız illərdə, istərsə də müstəqillik illərində milli-mənəvi dəyərlərimiz-in, dilimizin qorunub saxlanması, respubli-kamızın perspektiv inkişafı üçün möhkəm tə-məllər yaratmaqla Azərbaycanın uğurlu inkişaf-ını təmin etmişdir.

İDEYA DƏRİNLIYI İLƏ FƏRQLƏNƏN FİLMLƏR

Məlumdur ki, ötən əsrin 70-ci illərində Azər-baycanda bütün sahələrdə olduğu kimi, mədə-niyyət sahəsində də intibah yarandı. Sənət, sənət adamlarına böyük qayğı və hörmətlə ya-naşan, onlara sözün əsl mənasında hamillik

edən Ümummilli Lider Heydər Əliyevin səyi və köməyi nəticəsində milli mədəniyyətimiz vüsətli inkişaf yoluna qədəm qoydu. Mədəniyyətin bir çox sahələrində olduğu kimi, kino sahəsində də nailiyyətlər yarandı. Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin Azərbaycan kinematografiyasının inkişafında rolu çox bö-yük olmuşdur. O, incəsənət növləri arasında ki-nonu çox yüksək qiymətləndirmiş, Azərbaycan kinematografiya xadimlərinin xalqımızın keç-miş və müasir həyatından onlarca yüksək key-fiyyətli ekran əsərləri yaratdıqlarını xüsusi vur-ğulamışdır. XX əsrin 60-70-ci illəri kinematoq-rافیyaya gənclərin böyük bir qrupunun gəlməsi ilə əlamətdar olmuşdur. Heydər Əliyev gənclə-rin irəli çəkilməsi kino sahəsində bir çox ideya-larını gerçəkləşdirmiş oldu. Onların orta və yaşlı nəsle mənsub xadimlərlə əməkdaşlığı Azər-baycan kinosunun peşəkar səviyyəsinin yüksəlmə-sinə, milli özünəməxsusluq, ideya dərinliyi ilə fərqlənən filmlərin meydana gəlməsinə səbəb olmuşdur. Bu dövrün filmlərində mənəvi-əxlaqi problemlər, müasir həyata müxtəlif baxışlar, in-san xarakterlərinin təhlili, gənc nəslin formalaş-ması və s. mövzular başlıca yer tutur. Məsələn, "Uşaqlığın son gecəsi" (1969), "Gün keçdi" (1971), "Baş müsahibə" (1971), "Var olun, qız-lar" (1973), "Həyat bizi sinayır" (1971), "Xoş-bəxtlik qaçqınları" (1976) və s. filmləri göstərmək olar. 70-ci illərin sonlarında və 80-ci illərdə Azərbaycan kinosunda mənəvi-əxlaqi problemlərə diqqət daha da artmışdır. Təbii ki, bu filmlərin istehsalında Heydər Əliyevin əməyi danıl-mazdır, Mərkəzi Komitə tərəfindən bir çox so-vet ideologiyasına zidd olan filmlərin istehsalı-nın dayandırılmasına, eləcə də səhnəyə buraxılmasına icazə verməyən şəxslərin qarşısına Heydər Əliyev sədd çəkdi. Rejissor R.Ocaqo-vun filmlərində mürəkkəb psixoloji vəziyyətlər, əsl insan ləyaqəti ilə əlaqədar müşahidələr, xudbinlik, sərtlik, mərhəmətsizliyə qarşı etiraz kimi mövzulara meyil özünü büruzə verirdi. Belə məzmunlu filmlərin ekran həyatı yaşaması şübhə altında idi. "İstintaq", "Bağlı qapı" (1981), "Park" (1983), "De ki, mənə sevirənsən" və s. o il-lərdə çəkilən filmlərdəki ideyalar bir mənalı qar-şılanırdı. Onu da qeyd edək ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin göstərişinə əsasən, efiərdə ya-

yımlanan bu və ya digər filmlər çox keçmir ki, öl-kəmizdə, xaricdə böyük maraqla doğurur.

Həmin illərdə tarixi-inqilabi janrdan bir sıra maraqlı, orijinal filmlər ersəyə gəldi. "Mosfilm" kinostudiyası ilə birgə yaradılmış N.Nərimano-vun fəaliyyətindən bəhs edən "Ulduzlar sön-mür" filmi bu baxımdan diqqətəlayiqdir. Yük-sək ideyalıq, vətəndaşlıq motivləri ilə kine-matoqرافیyanın ifadə vasitələrinin uyarlığı, gö-zəl aktyor oyununu filmin mühüm məziyyətlərin-dəndir. "Səmt küleyi" (1973) filmi Azərbaycan kinosunun tarixində xarici ölkə (Çexoslovaki-ya) studiyası ilə birgə yaradılmış ilk əsərdir. "Axırıncı aşırım" (1971), "Qatır Məmməd" (1974) filmlərində sovet hakimiyyətinin ilk illə-rində Azərbaycan kəndində gedən sinfi müba-rizədən bəhs olunur. "Sevinc buxtası" (1977), "O birigün gecə yarısı" (1981) filmləri də tarixi mövzulardadır. Heydər Əliyevin səyi və göstə-rişi əsasında "Nəsimi" (1973), "Dədə Qorqud" (1975), "Babək" (1979) kimi tarixi məzmunlu filmlər yarandı və ekran həyatı yaşadı.

Əlbəttə ki, o illərdə çəkilən filmlərdən söz açırsaq İkinci Dünya müharibəsi mövzusunda çəkilmiş filmləri də qeyd etməliyik. "Bizim Cə-biş müəllim" (1970), "Bakıda küleklər əsir" (1974), "Tütək səsi" (1975) və s.

O illərdə Azərbaycan kinosunda uşaq filmlə-rinin istehsalına da mühüm əhəmiyyət verilir: "Qərib cinlər ölkəsində" (1987), "Şirin ev-dən getməsi" (1978), "Mən mahnı qoşuram" (1979), "Əzablı yollarla" (1982) yaradılmışdır. İkinci dünya müharibəsində Azərbaycanda cizgi filmləri çəkilməsinə yalnız təşəbbüs gös-tərilmişdir. 1966-cı ildə "Azərbaycanfilm"də rəssam və rejissor-multiplikator kursları açıl-mışdır. 1969-cu ildə "Azərbaycanfilm"də yara-dılmış multiplikasiya sexində A.Axundovun Azərbaycan xalq nağılları əsasında yazdığı ssenari üzrə birhissəli rəngli "Cırdan" multip-likasiya filmi çəkilmişdir. 70-ci illərdə "Fitnə", "Cüclərim", "Tülkü Həccə gedir", "Cırdanın yeni sərgüzeştləri", "Çaqqal çaqqalın oğlu-dur", "Siçan və Pıs-pısa xanım", "Günlərin bir günündə", "Dınqıl, sazım, dınqıl", "Xoruz", "Qız qalası haqqında əfsanə", "Dəcəl dovşan", "Uçan süfrə", və s. cizgi filmlər yaradılmışdır.

Zümrüd BAYRAMOVA